

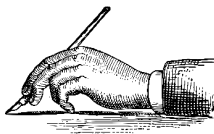

Procesowe ...
**ASPEKTY
NOWELIZACJI
kodeksów karnych**
z 7.07.2022 r.

(zagadnienia wybrane)

apl. adw. Bartosz Łukowiak

Izba Adwokacka we Wrocławiu

W dniu 14.03.2023 r. wejdzie w życie ustawa wprowadzająca znaczące zmiany w polskim prawie karnym. Podczas gdy zdecydowana większość badaczy skupia się na materialnoprawnych aspektach tego aktu prawnego, w tej pracy omówione zostaną modyfikacje, jakie wprowadza on w zakresie prawa karnego procesowego.

WPROWADZENIE

Ustawą z 7.07.2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw¹, wchodzącą w życie w zasadniczej części 14.03.2023 r., przeprowadzono gruntowną zmianę polskiego prawa karnego *sensu largo*. Komentując założenia tego aktu prawnego, skupiono się – skądinąd zresztą słusznie – przede wszystkim, a niekiedy wręcz wyłącznie, na modyfikacjach dotyczących prawa karnego materialnego, w tym choćby na możliwości orzeczenia przepadku pojazdu mechanicznego czy wyelimi-

¹ Dz.U. poz. 2600, dalej: nowelizacja.

nowaniu kary 25 lat pozbawienia wolności i podwyższeniu górnej granicy tzw. terminowej kary pozbawienia wolności z 15 do 30 lat².

Tymczasem przywołany akt prawny wprowadza wiele zmian również w zakresie prawa karnego procesowego (art. 9 nowelizacji), wykonawczego (art. 10 nowelizacji) czy skarbowego (art. 13 nowelizacji). Celem tej pracy jest analiza nowelizacji właśnie pod kątem zmian o charakterze procesowym. Warto jednak od razu zastrzec, że nie omówiono w niej wszystkich zmian, jakie nowelizacja wprowadza w Kodeksie postępowania karnego³, ograniczono dalsze rozważania wyłącznie do tych zagadnień, które – całkowicie arbitralnie – uznano za najważniejsze, najbardziej interesujące albo najmniej oczywiste.

OCENA POSZCZEGÓLNYCH ZMIAN

WPŁYW WNIOSKÓW KASACYJNYCH NA SKŁAD SĄDU ROZPOZNAJĄCEGO KASACJĘ (ART. 29 § 2 K.P.K.)

Zgodnie z dotychczasowym brzmieniem art. 29 § 2 k.p.k., obowiązującym od czasu wejścia w życie ustawy z 19.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw⁴, apelację lub kasację od wyroku orzekającego karę dożywotniego pozbawienia wolności albo wnoszącą o wymierzenie takiej kary rozpoznaje się w składzie pięciu sędziów. Regulacja ta została poddana krytyce już na etapie projektowania, ponieważ uzależniała skład sądu kasacyjnego od tego, czy wnoszący kasację zawarł w niej wniosek o wymierzenie oskarżonemu kary dożywotniego pozbawienia wolności, mimo że zgodnie z art. 537 § 1 i 2 k.p.k. sąd kasacyjny – bez względu na trafność zarzutów zawartych we wniesionym środku zażalenia – i tak nie mógłby uwzględnić takiego wniosku, ponieważ ustawa procesowa nie zezwala mu na wydanie jakiegokolwiek rozstrzygnięcia zmieniającego wymiar kary⁵.

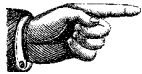
² Zob. chociażby ekspertyzę Krakowskiego Instytutu Prawa Karnego z 19.07.2022 r., <https://kipk.pl/wp-content/uploads/2022/07/novelizacja2022.pdf> (dostęp: 28.11.2022 r.).

³ Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2022 r. poz. 1375), dalej: k.p.k.

⁴ Dz.U. poz. 1694, dalej: nowelizacja z 2019 r.

⁵ Zob. B. Łukowiak, *Charakter prawny wniosku odwoławczego w procesie karnym (art. 29 § 2 Kodeksu postępowania karnego)*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2020, Nr 3, s. 73 i n.

Nowe brzmienie art. 29 § 2 k.p.k. ma doprowadzić do usunięcia tej bez wątpienia absurdalnej zależności pomiędzy kształtem wniosków kasacyjnych – o których od początku wiadomo, że nie przyniosą zamierzonego skutku – a składem sądu kasacyjnego. Zgodnie z przywołanym przepisem w brzmieniu obowiązującym od 14.03.2023 r., w składzie pięciu sędziów będą rozpoznawane wyłącznie apelacje i kasacje od wyroków orzekających karę dożywotniego pozbawienia wolności oraz apelacje (i tylko apelacje) wnoszące o wymierzenie takiej kary. Modyfikację tę należy uznać za oczywiście słuszną. Jedynie na marginesie warto zauważyć, że w razie staranniejszego przeprowadzenia procesu legislacyjnego uchybienie to zostałoby dostrzeżone i wyeliminowane już na etapie prac nad nowelizacją z 2019 r.

KRĄG PODMIOTÓW UPRAWNIONYCH DO WYSTĄPIENIA Z WNIOSEM O PRZEKAZANIE SPRAWY INNEMU SĄDOWI Z UWAGI NA DOBRO WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI (ART. 37 K.P.K.)

Nowelizacja rozszerza katalog podmiotów mogących wystąpić do Sądu Najwyższego w trybie art. 37 k.p.k. z wnioskiem o przekazanie sprawy do rozpoznania innemu sądowi z uwagi na dobro wymiaru sprawiedliwości. Dotychczas możliwością taką dysponował wyłącznie sąd właściwy do rozpoznania danej sprawy, który to sam musiał dostrzec i należyście ocenić przyczyny, dla których nie powinien prowadzić konkretnego postępowania⁶. W myśl nowego brzmienia analizowanego przepisu (podzielonego teraz na dwie odrębne jednostki redakcyjne) kompetencję do występowania z wnioskiem o przekazanie sprawy w omawianym trybie uzyska także prokurator. Zdaniem projektodawcy przemawiają za tym „racje celowościowe oraz względy pragmatyczne”, które jednak niestety nie zostały w żaden sposób sprecyzowane. W uzasadnieniu projektu wskazano przy tym, że korzystający z takiej możliwości prokurator „nie realizowałby partykularnego interesu związanego z własnym udziałem w postępowaniu sądowym w charakterze strony, lecz sygnalizowałby okoliczność wzbudzającą wątpliwość co do zachowania gwarancji bezstronnego rozpoznania sprawy przez właściwy sąd, a więc działałby w interesie wszystkich uczestników tego etapu postępowania, jak również w interesie publicznym”⁷.

⁶ Zob. postanowienie SN z 18.09.2008 r. (V KO 61/08), LEX nr 609784.

⁷ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw z 22 lutego 2022 r., druk nr 2024/IX kadencja, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/2851BC6F8739C593C12587F10042EF6E/%24File/2024.pdf> (dostęp: 28.11.2022 r.), s. 99–100.

Opisywane rozwiązanie należy ocenić krytycznie. Po pierwsze, prowadzi ono do oczywistego naruszenia zasady równości broni, umożliwiając ingerowanie w kwestię właściwości sądu wyłącznie jednej z formalnie równouprawnionych stron sporu. Po drugie, pomimo optymistycznych zapewnień ze strony projektodawcy, nie wydaje się, aby w praktyce skorzystanie przez prokuratora z przyznanego mu uprawnienia miało kiedykolwiek wynikać z potrzeby ochrony interesu prawnego strony prezentującej stanowisko przeciwne do stanowiska prokuratora, w tym zwłaszcza oskarżonego czy jego obrońcy. Po trzecie wreszcie, w kontekście aktualnych problemów z pozycją ustrojową Sądu Najwyższego i całkowitym brakiem niezależności prokuratury od władzy politycznej, istnieje ryzyko, że komentowana instytucja będzie służyła do przenoszenia spraw pomiędzy sądami bez istotnego powodu⁸. Jedynie na marginesie warto zauważyć, że tożsamy unormowanie funkcjonowało w polskim procesie karnym również na gruncie kodyfikacji prawa karnego procesowego z lat 1928 i 1969⁹.

PROCEDURA UZYSKIWANIA PRAWA DO WNIESIENIA SUBSYDIARNEGO AKTU OSKARŻENIA (ART. 330 § 2 K.P.K.)

W razie wydania postanowienia o odmowie wszczęcia albo o umorzeniu śledztwa czy dochodzenia pokrzywdzony może zaskarżyć to orzeczenie do sądu, który – w razie uwzględnienia wniesionego zażalenia – przekazuje sprawę do prowadzenia właściwemu organowi postępowania przygotowawczego. Jeżeli organ ten w dalszym ciągu nie znajduje podstaw do wniesienia aktu oskarżenia, ponownie wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania lub odmowie jego wszczęcia, przy czym to ponowne orzeczenie podlega zaskarżeniu wyłącznie do prokuratora nadrzędnego (zob. art. 306 § 1 pkt 1 i § 1a pkt 1 oraz art. 330 § 2 zdanie 1 k.p.k.). Zgodnie z art. 330 § 2 zdanie 3 k.p.k., w razie utrzymania w mocy zaskarżonego orzeczenia przez prokuratora nadrzędnego pokrzywdzony, który dwukrotnie skorzy-

⁸ Tak słusznie P. Czarnecki, A. Ważny, (w:) *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2022, Nb. 2 do art. 37.

⁹ Por. art. 27 ustawy z 19.04.1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 13 poz. 96 z późn. zm.) oraz art. 33 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 19.03.1928 r. – Kodeks postępowania karnego, w brzmieniu z 13.09.1950 r. (Dz.U. z 1950 r. Nr 40 poz. 364). Warto zwrócić uwagę, że w myśl pierwotnego brzmienia ustawy procesowej z 1928 r. (Dz.U. Nr 33 poz. 313) z wnioskiem do Sądu Najwyższego o przekazanie sprawy sądowi równorzędnemu ze względu na potrzeby prawidłowego wymiaru sprawiedliwości mógł wystąpić jedynie „pierwszy prokurator” (art. 38), a nie – jak miało to miejsce w latach 1950–1989 i ma mieć miejsce na skutek wejścia w życie nowelizacji – każdy prokurator. Szerzej na temat pojęcia „pierwszy prokurator” zob. M. Materniak-Pawłowska, *Prokuratura II Rzeczypospolitej w świetle obowiązującego ustawodawstwa*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2016, Nr 3, s. 660 i n.

stał z uprawnienia do zaskarżenia postanowienia o odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego albo o jego umorzeniu, może wystąpić z subsydiarnym aktem oskarżenia.

W literaturze i orzecznictwie od lat przyjmuje się, że użyte w przywołanym wcześniej przepisie określenie „ponownie wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania lub odmowie jego wszczęcia” oznacza, że droga do samodzielnego wniesienia aktu oskarżenia przez pokrzywdzonego otwiera się dopiero wówczas, gdy organ ścigania dwukrotnie wyda postanowienie tego samego rodzaju, tj. albo dwa razy postanowi odmówić wszczęcia postępowania, albo dwa razy zdecyduje się umorzyć wszczęte postępowanie. *A contrario* uprawnienie takie nie powstaje, gdy najpierw (jednokrotnie) odmówiono wszczęcia śledztwa albo dochodzenia, a następnie (jednokrotnie) je umorzono¹⁰. Zdaniem projektodawcy „[r]ozumowanie to pozbawione jest jednak przekonujących argumentów zarówno o charakterze prawnym, jak i celowościowym, a tym samym jako błędne należy je odrzucić”¹¹. Nowelizacja – dość nieoczekiwanie – wprowadza regulę, zgodnie z którą pokrzywdzony może skorzystać z uprawnienia do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia również w razie wydania dwóch rodzajowo różnych decyzji procesowych, tj. kolejno postanowienia o odmowie wszczęcia postępowania i postanowienia o jego umorzeniu (o ile oczywiście wyczerpie dostępny tok instancji).

Choć sposób wyrażenia tej idei w przepisach nie wydaje się do końca czytelny, samą zmianę należy ocenić pozytywnie. Po pierwsze, obydwa rodzaje decyzji dotyczą w istocie tego samego, tj. zaniechania ścigania określonego zachowania. Oczekiwanie, że organ postępowania przygotowawczego, który najpierw odmówił wszczęcia śledztwa albo dochodzenia, a następnie je umorzył, nagle (tj. badając sprawę po raz trzeci) diametralnie zmieni swoje wcześniejsze stanowisko, wydaje się dość nierealistyczne, w związku z czym słusznie skracca się procedurę uzyskiwania prawa do wniesienia

subsydiarnego aktu oskarżenia. Po drugie, omawiana procedura i bez warunku jednorodności postanowienia o zaniechaniu ścigania jest już niezwykle skomplikowana, zwłaszcza od czasu wejścia w życie nowelizacji z 2019 r. i wprowadzenia dodatkowego warunku w postaci utrzymania w mocy chronologicznie drugiej (a do czasu wejścia w życie nowelizacji niekiedy trzeciej) decyzji o zaniechaniu ścigania przez prokuratora nadzrędnego. Przy uwzględnieniu faktu, że pokrzywdzony zwykle nie posiada specjalistycznej wiedzy prawniczej, a do czasu faktycznego wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia nie ma obowiązku korzystania z pomocy profesjonalnego pełnomocnika (*arg. ex art. 55 § 2 k.p.k.*), mechanizm uzyskiwania prawa do jego wniesienia musi mu się wydawać niezwykle skomplikowany, pełen pułapek i wyjątkowo niejasny. Co prawda nowelizacja nie usuwa zasadniczych problemów związanych z komentowaną procedurą¹², niemniej wydaje się, że prowadzi do jej przynajmniej częściowego uproszczenia, nie wspominając o znaczącym skróceniu czasu jej trwania.

BRAK SPRZECIWIU A WYRAŻENIE ZGODY NA DOBROWOLNE PODDANIE SIĘ ODPOWIEDZIALNOŚCI (ART. 387 § 2 K.P.K.)

Wraz z wejściem w życie nowelizacji zmianie ulegnie również art. 387 § 2 k.p.k., poświęcony instytucji dobrowolnego poddania się odpowiedzialności do czasu zakończenia pierwszego przesłuchania wszystkich oskarżonych na rozprawie głównej. Modyfikacja ta – co zresztą przyznaje sam projektodawca – stanowi bezpośrednią reakcję na niedawne orzeczenie Sądu Najwyższego, w którym wskazano, że „[n]ieuczestniczenie przez prokuratora w rozprawie, w której jego udział nie jest obowiązkowy i o której terminie został należycie powiadomiony, należy pożytywać za brak wyrażenia sprzeciwu przez oskarżyciela publicznego wobec ewentualnego wniosku oskarżonego o skazanie go bez przeprowadzenia postępowania dowodowego zgłoszonego na rozprawie prowadzonej pod nieobecność oskarżyciela publicznego”¹³. Teza ta została wyrażona na tle dotychczasowego

¹⁰ Zob. chociażby uchwałę SN z 17.05.2000 r. (I KZP 9/00), OSNWK 2000, Nr 5–6, poz. 43; wyrok SN z 16.03.2006 r. (V KK 85/06), OSNWK 2006, Nr 5, poz. 51; postanowienie SN z 20.04.2006 r. (III KK 371/05), OSNWSK 2006, Nr 1, poz. 872; wyrok SN z 9.11.2011 r. (III KK 134/11), OSNWK 2011, Nr 12, poz. 111; wyrok SN z 29.05.2012 r. (III KK 102/12), Legalis; P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, (w:) *Kodeks postępowania karnego. Tom II. Komentarz do artykułów 297–467*, red. P. Hofmański, Warszawa 2011, Nb. 7a do art. 330; A. Dziegawka, *Subsydiarny akt oskarżenia w świetle nowelizacji dokonanej ustawą z dnia 19 lipca 2019 r.*, „Prokuratura i Prawo” 2020, Nr 1, s. 158–159.

¹¹ *Uzasadnienie...*, s. 102.

¹² Zob. W. Hermeliński, B. Nita-Świątłowska, *Prawo pokrzywdzonego do uzyskania statusu oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego*, „Przebieg Sądowy” 2022, Nr 2, s. 35; „W świetle przepisów określających dostęp pokrzywdzonego do subsydiarnego aktu oskarżenia możliwe do wyobrażenia jest tu także działanie prokuratury polegające na faktycznym zablokowaniu prawa pokrzywdzonego do zainicjowania postępowania sądowego przez powtarzające się uchylanie przez prokuratora nadzrędnego postanowień o odmowie wszczęcia lub o umorzeniu postępowania przygotowawczego”; por. A. Dziegawka, *Subsydiarny akt...*, s. 159 i 169, która z kolei aprobuje wprowadzenie dodatkowego warunku w postaci utrzymania w mocy zaskarżonej decyzji przez prokuratora nadzrędnego.

¹³ Postanowienie SN z 16.06.2021 r. (I KZP 16/20), „Monitor Prawniczy” 2021, Nr 14, poz. 730.

brzmienia analizowanego przepisu, w myśl którego uwzględnienie wniosku o wydanie wyroku skazującego możliwe jest jedynie wówczas, gdy *verba legis* „nie sprzeciwia się temu prokurator”. Jeśli wziąć pod uwagę użyte przez ustawodawcę sformułowanie, nie powinno budzić wątpliwości, że najwyższa instancja sądowa słusznie przyjęła, że brak sprzeciwu (bierność) ze swej istoty nie musi oznaczać wyraźnej zgody (aktywność).

Nowelizacja ma za zadanie odwrócić skutki tego orzeczenia. Według projektodawcy „niestawiennictwo prokuratora na rozprawie – prawidłowo powiadomionego o terminie – nie może świadczyć o wyrażeniu *per facta concludentia* zgody na uwzględnienie wniosku o dobrowolne poddanie się karze, jeżeli nie został on w ogóle poinformowany, nie tylko o fakcie złożenia takiego wniosku, ale też o jego treści. Zasadnie należy więc przyjąć, że dla przypisania określonego zachowaniu (zaniechaniu) dorozumianego oświadczenia woli, konieczne jest, by w danych okolicznościach nie było wątpliwości co do treści tego oświadczenia, a zatem, by zachowanie wskazywało jednoznacznie na wyrażenie oświadczenia woli. W przeciwnym wypadku zależność uwzględnienia wniosku od stanowiska prokuratora jest iluzoryczna¹⁴. Kierując się tą argumentacją, przyjęto nowe brzmienie art. 387 § 2 k.p.k., zgodnie z którym skorzystanie przez oskarżonego z dobrodziejstwa instytucji dobrowolnego poddania się odpowiedzialności uzależnione będzie od złożenia przez prokuratora jednoznacznego oświadczenia o wyrażeniu zgody na uwzględnienie wniosku.

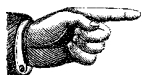
Przywołaną zmianę należy ocenić negatywnie. Przede wszystkim warto odnotować, że prokurator występujący w charakterze oskarżyciela publicznego ma status strony, a nie organu procesowego, w związku z czym jego pozycja procesowa – jak zresztą wskazywano już wcześniej – powinna być co do zasady równa pozycji oskarżonego (a w myśl zasady *favor defensionis* wręcz słabsza od pozycji oskarżonego, na co wskazuje chociażby treść art. 367 § 2 zdanie 2, art. 406 czy art. 454 § 1 k.p.k.). Prokurator, podobnie jak oskarżony, ma zagwarantowane prawo do wzięcia udziału w każdej rozprawie (ściślej: w każdym terminie rozprawy), jak również prawo do informacji o jej wyznaczeniu. Z wyjątkiem spraw, w których postępowanie przygotowawcze zakończyło się w formie śledztwa (zob. art. 46 § 2 k.p.k.), decyzja o tym, czy skorzystać z uprawnienia do udziału w rozprawie, należy do pro-

kuratora. Oczywiście nie musi on uczestniczyć w każdej rozprawie, ale – kierując się chociażby zasadą kontrydiktoryjności oraz zasadą równości broni – trzeba przyjąć, że wszelkie negatywne skutki decyzji w tym przedmiocie powinny obciążać wyłącznie jego samego, skoro świadomie zrezygnował z przysługujących mu uprawnień. Projektodawca zdaje się wychodzić z przeciwnego założenia. W istocie przyjmuje, że prokurator – będący przecież wykwalifikowanym prawnikiem – nie jest w stanie prawidłowo przewidzieć możliwych konsekwencji własnych działań i zaniechań, przez co ustawa procesowa powinna go za wszelką cenę chronić przed skutkami jego zaniechań. Warto zauważyć, że uprawnienia przysługujące prokuratorowi w związku z analizowaną instytucją i tak były już znaczące, skoro mocą arbitralnej decyzji mógł on uniemożliwić niezależnemu sądowi podjęcie decyzji o uwzględnieniu wniosku oskarżonego. Nie dość, że ustawodawca przyznał prokuratorowi tak istotne uprawnienie do kształtowania sytuacji prawnej drugiej strony, to jeszcze za sprawą nowelizacji zamierza się upewnić, że będzie on mógł z niego korzystać nawet wówczas, gdy świadomie postanowił nie interesować się przebiegiem danego postępowania. Trudno nie odnieść wrażenia, że komentowana zmiana wręcz zachęca oskarżycieli publicznych do bierności. O ile wcześniejsza reforma, przywracająca względnie inkwizycyjny model procesu karnego, pozwoliła im na powrót przerzucać odpowiedzialność za udowodnienie sprawstwa i winy oskarżonego na sąd (*arg. ex art. 2 § 2, art. 167 § 1 oraz art. 366 § 1 in fine k.p.k.*), o tyle nowelizacja pozwala im w ogóle nie stawiać się na rozprawie.

Opisywane rozwiązanie wydaje się wątpliwe również dlatego, że – pomimo wielokrotnego podkreślania w uzasadnieniu projektu nowelizacji, że dla uznania określonego zaniechania za dorozumiane oświadczenie woli konieczne jest, by w danych okolicznościach nie było żadnych wątpliwości co do jego treści – w odniesieniu do pokrzywdzonego pozostawiono sprzeczny z tą argumentacją warunek braku sprzeciwu. Tymczasem z założenia to właśnie pokrzywdzony (zwykle przecież niebędący prawnikiem rozumiejącym niuanse prawa karnego procesowego) zasługuje na dodatkową ochronę ze strony ustawodawcy. Innymi słowy, jeśli ktokolwiek, to właśnie ten uczestnik procesu karnego powinien wprost wyrażać zgodę na skorzystanie przez oskarżonego z instytucji dobrowolnego poddania się odpowiedzialności, ponieważ prokurator doskonale zdaje sobie sprawę z procesowych następstw nieuczestniczenia w rozprawie czy niewyrażenia sprzeciwu na uwzględnienie wniosku oskarżonego. Mało tego, warunek

¹⁴ Uzasadnienie..., s. 99.

braku sprzeciwu prokuratora pozostawiono w niezmienionej formie w odniesieniu do niemal bliźniaczej instytucji w postaci dobrowolnego poddania się odpowiedzialności karnej przed doręczeniem oskarżonemu zawiadomienia o terminie rozprawy, o której mowa w art. 338a k.p.k. (art. 343a § 2 zdanie 2 k.p.k.), niejako zaprzeczając przedstawionej w uzasadnieniu projektu nowelizacji argumentacji o konieczności wyrażania przez prokuratora zgody na konsensualne zakończenie postępowania karnego wyłącznie w sposób jednoznaczny i niebudzący wątpliwości.

MOŻLIWOŚĆ KONSENSUALNEGO ZAKOŃCZENIA POSTĘPOWANIA W SPRAWACH O ZBRODNIĘ (ART. 37 KODEKSU KARNEGO¹⁵)

Omawiana instytucja zmienia się na skutek wejścia w życie nowelizacji również w innym aspekcie. O ile jednak opisana wcześniej modyfikacja, dotycząca formy wyrażania zgody na wniosek oskarżonego, wynika z bezpośredniej zmiany brzmienia przepisów regulujących dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, o tyle druga ze zmian ma charakter niejako pośredni, wynika wyłącznie ze znowelizowania przepisów o charakterze materialnoprawnym.

Zgodnie z art. 387 § 1 zdanie 1 k.p.k., z wnioskiem o wydanie wyroku skazującego i zastosowanie określonej reakcji karnej może wystąpić wyłącznie oskarżony, któremu zarzucono przestępstwo zagrożone karą nieprzekraczającą 15 lat pozbawienia wolności. Dotychczas przesłanka ta pozwalała na skorzystanie z analizowanej konsensualnej formy zakończenia procesu karnego w sprawach dotyczących wszystkich przestępstw, w tym także zbrodni, o ile nie były one zagrożone karą 25 lat pozbawienia wolności ani karą dożywotniego pozbawienia wolności. Wynika to z faktu, że tzw. terminowa kara pozbawienia wolności, o której mowa w art. 32 pkt 3 k.k., może trwać maksymalnie właśnie 15 lat (zob. art. 37 k.k.). Ilekroć zatem ustawa karna stanowi, że dane przestępstwo jest zagrożone karą pozbawienia wolności „na czas nie krótszy od lat 3”, nie wskazując wyraźnie jej górnej granicy (np. art. 156 § 1, art. 197 § 3, art. 258 § 4 i art. 280 § 2 k.k.), *de lege lata* należy przyjąć, że sprawcy – w tym także sprawcy, który popełnił przestępstwo w warunkach powrotu do przestępstwa lub w ramach zorganizowanej grupy przestępczej albo który uczynił sobie z popełniania przestępstwa stałe źródło dochodu (*arg. ex art. 64 § 3 oraz art. 65 k.k.*) – grozi kara do 15 lat

¹⁵ Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 i 1726), dalej: k.k.

pozbawienia wolności, w związku z czym oskarżony w sprawie dotyczącej takiego przestępstwa może skorzystać z instytucji dobrowolnego poddania się odpowiedzialności.

Nowelizacja eliminuje z sytemu prawa odrębną karę 25 lat pozbawienia wolności, jednocześnie podwyższając górną granicę terminowej kary pozbawienia wolności do 30 lat. Zmiana ta w istocie wymusiła na prawodawcy wskazanie w przywołanych wcześniej przypadkach również górnej granicy kary pozbawienia wolności, którą ustalono na 20 lat (zob. art. 156 § 1, art. 197 § 3, art. 258 § 4 i art. 280 § 2 k.k. w brzmieniu obowiązującym od 14.03.2023 r.). Oznacza to, że wraz z wejściem w życie nowelizacji przedmiotowy zakres instytucji dobrowolnego poddania się odpowiedzialności w trybie art. 387 k.p.k. – nie do końca chyba świadomie – zostanie ograniczony do spraw o występki (ewentualnie o przestępstwa skarbowe lub wykroczenia skarbowe).

Jednocześnie, biorąc pod uwagę fakt, że:

1. **warunek zarzucenia oskarżonemu popełnienia przestępstwa zagrożonego karą nieprzekraczającą 15 lat pozbawienia wolności odnosi się również do instytucji dobrowolnego poddania się odpowiedzialności karnej przed doręczeniem zawiadomienia o terminie rozprawy, o której mowa w art. 338a k.p.k.;**
2. **wydanie wyroku skazującego i orzeczenie uzgodnionych z oskarżonym kar lub innych środków reakcji karnej na posiedzeniu na podstawie wniosku o skazanie bez przeprowadzania rozprawy (art. 335 § 1 k.p.k.) albo aktu oskarżenia zawierającego taki wniosek (art. 335 § 2 k.p.k.) możliwe jest wyłącznie w sprawach o występki;**
3. **co prawda prawo karne skarbowe nie zna podziału na występki i zbrodnie, a aktualnie żaden czyn skarbowy nie jest nawet zagrożony karą pozbawienia wolności, której dolna granica wynosiłaby co najmniej 3 lata, niemniej zakończenie postępowania w ramach tzw. dobrowolnego poddania się odpowiedzialności i tak nie jest możliwe w sytuacji, w której przestępstwo skarbowe zagrożone jest karą pozbawienia wolności (art. 17 § 2 pkt 1 Kodeksu karnego skarbowego¹⁶)**

¹⁶ Ustawa z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2022 r. poz. 859 i 1301).

– należy przyjąć, że wraz z wejściem w życie nowelizacji w ogóle przestanie istnieć możliwość konsensualnego zakończenia postępowania w sprawie o zbrodnie.

PODSUMOWANIE

Trudno się dziwić przedstawicielom nauki, że oceniając nowelizację, skupili się przede wszystkim na jej aspektach materialnoprawnych, ponieważ to właśnie pod adresem tych regulacji można wysunąć najwięcej zastrzeżeń. Mimo wszystko, jak starano się wykazać w tekście, nowelizacja w szerokim zakresie wpływa również m.in. na prawo karne procesowe, dotykając – bezpośrednio albo pośrednio – tak istotnych kwestii jak chociażby prawo stron do sądu właściwego, prawo pokrzywdzonego do sądu w ogóle czy uprawnienie oskarżonego do skorzystania z konsensualnych trybów zakończenia postępowania. Spośród zmian nieomówionych w tej pracy warto zwrócić uwagę chociażby na wprowadzenie w drodze nowelizacji możliwości wszczęcia postępowania w sprawie o tzw. przestępstwo wnioskowe pomimo niezłożenia przez pokrzywdzonego wniosku o ściganie (nowy art. 12 § 4 k.p.k.) czy obowiązku złożenia przez osobę składającą poręczenie majątkowe oświadczenia w przedmiocie źródła pochodzenia przedmiotu tego poręczenia, składanego pod rygorem odpowiedzialności karnej (nowy art. 266 § 1a zdanie 4 k.p.k.).

Wydaje się, że opisane w tekście modyfikacje stanu prawnego przeszły cały proces legislacyjny właściwie niezauważone wyłącznie z uwagi na obszerność nowelizacji i wagę jej pozostałych fragmentów. Gdyby stanowiły przedmiot odrębnej ustawy nowelizującej, z pewnością i one doczekałyby się tak szybkiej refleksji naukowej.

BIBLIOGRAFIA

AKTY PRAWNE

1. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 19.03.1928 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 33 poz. 313 z późn. zm.).

2. Ustawa z 19.04.1969 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 13 poz. 96 z późn. zm.).
3. Ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 i 1726).
4. Ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2022 r. poz. 1375).
5. Ustawa z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2022 r. poz. 859 i 1301).
6. Ustawa z 19.07.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1694).
7. Ustawa z 7.07.2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2600).

LITERATURA

1. Czarniecki P., Ważny A., (w:) *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2022.
2. Dziergawka A., *Subsydiarny akt oskarżenia w świetle nowelizacji dokonanej ustawą z dnia 19 lipca 2019 r.*, „Prokuratura i Prawo” 2020, Nr 1.
3. Hermeliński W., Nita-Świątłowska B., *Prawo pokrzywdzonego do uzyskania statusu oskarżyciela posiłkowego subsydiarnego*, „Przegląd Sądowy” 2022, Nr 2.
4. Hofmański P., Sadzik E., Zgryzek K., (w:) *Kodeks postępowania karnego. Tom II. Komentarz do artykułów 297–467*, red. P. Hofmański, Warszawa 2011.
5. Łukowiak B., *Charakter prawny wniosku odwoławczego w procesie karnym (art. 29 § 2 Kodeksu postępowania karnego)*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2020, Nr 3.
6. Materniak-Pawłowska M., *Prokuratura II Rzeczypospolitej w świetle obowiązującego ustawodawstwa*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2016, Nr 3.

ORZECZNICTWO

1. Uchwała Sądu Najwyższego z 17.05.2000 r. (I KZP 9/00), OSNWK 2000, Nr 5–6, poz. 43.
2. Wyrok Sądu Najwyższego z 16.03.2006 r. (V KK 85/06), OSNKW 2006, Nr 5, poz. 51.
3. Wyrok Sądu Najwyższego z 9.11.2011 r. (III KK 134/11), OSNKW 2011, Nr 12, poz. 111.
4. Wyrok Sądu Najwyższego z 29.05.2012 r. (III KK 102/12), Legalis.
5. Postanowienie Sądu Najwyższego z 20.04.2006 r. (III KK 371/05), OSNwSK 2006, Nr 1, poz. 872.
6. Postanowienie Sądu Najwyższego z 18.09.2008 r. (V KO 61/08), LEX nr 609784.
7. Postanowienie Sądu Najwyższego z 16.06.2021 r. (I KZP 16/20), „Monitor Prawniczy” 2021, Nr 14, poz. 730.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

1. Ekspertyza Krakowskiego Instytutu Prawa Karnego z 19.07.2022 r., <https://kipk.pl/wp-content/uploads/2022/07/novelizacja2022.pdf> (dostęp: 28.11.2022 r.).
2. Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw z 22.02.2022 r., druk nr 2024/IX kadencja, <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/2851BC6F8739C593C12587F10042EF6E/%24File/2024.pdf> (dostęp: 28.11.2022 r.).

STRESZCZENIE

Ustawą z 7.07.2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw przeprowadzono gruntowną zmianę polskiego prawa karnego *sensu largo*. Komentując założenia tej nowelizacji, skupiono się jednak przede wszystkim, a niekiedy wręcz wyłącznie, na modyfikacjach dotyczących prawa karnego materialnego, podczas gdy przywołany akt prawny wprowadza wiele zmian m.in. również w zakresie prawa karnego procesowego. Celem tej pracy jest analiza nowelizacji właśnie pod kątem wybranych zmian o charakterze procesowym. W artykule omówiono kolejno zmiany dotyczące wpływu wniosków kasacyjnych na skład sądu rozpoznającego kasację, kręgu podmiotów uprawnionych do wystąpienia z wnioskiem o przekazanie sprawy innemu sądowi z uwagi na dobro wymiaru sprawiedliwości, procedury uzyskiwania prawa do wniesienia subsydiarnego aktu oskarżenia, sposobu wyrażenia przez prokuratora zgody na dobrowolne poddanie się przez oskarżonego odpowiedzialności oraz możliwości konsensualnego zakończenia postępowania w sprawach o zbrodnie.

Słowa kluczowe: nowelizacja kodeksu karnego, właściwość sądu, skład sądu, subsydiarny akt oskarżenia, dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, porozumienia procesowe, konsensualizm

ABSTRACT

By the Act of July 7, 2022 amending the Criminal Code and certain other acts, a thorough revision of Polish criminal law in the broad sense was carried out. Commenting on the assumptions of this amendment, however, focused primarily, and sometimes even exclusively, on modifications relating to substantive criminal law, while the cited legal act introduces a number of changes, among others, also in the field of procedural criminal law. The purpose of this work is to analyze the amendment precisely in terms of selected changes of a procedural nature. The article discusses in turn changes concerning the impact of cassation motions on the composition of the court examining the cassation, the circle of entities authorized to submit a motion to transfer the case to another court for the sake of the administration of justice, the procedure for obtaining the right to file a subsidiary indictment, the method of expressing by the prosecutor consent to the defendant's voluntary submission to responsibility, and the possibility of consensual termination of proceedings in cases of indictable offences.

Keywords: amendment to the criminal code, competence of the court, composition of the court, subsidiary indictment, voluntary submission to criminal responsibility, settlements, consensus agreement